

Verlag stand van de informatie inzake coalitievorming in de gemeente Sittard-Geleen

mr.dr. Ad.H.A. Lutters

Opdrachtgever: gob namens de 12 in de raad gekozen partijen

Start: 5 april 2018

Tussenadvies: 19 april 2018

Inhoudsopgave

I Opdracht aan informateur Ad Lutters

II Beoordeling startsituatie

III Werkzaamheden informateur

IV Bevindingen

1. Bestuurscultuur / bestuursstijl
2. Contourennotitie cultuuromslag
3. Coalitievorming: verkenning van mogelijkheden
4. Afweging openstaande opties
5. Dilemma

V Uitdagingen

VI Programma op hoofdlijnen

VII Advies

VIII Vervolg

I Opdracht aan informateur Ad Lutters

De uitslag van de verkiezingen op 21 maart jl. is als volgt:

Gob: 9 zetels	SP: 2 zetels
CDA: 8 zetels	D66: 2 zetels
GroenLinks: 4 zetels	VVD: 1 zetel
PVV: 3 zetels	50 plus: 1 zetel
Stadspartij: 3 zetels	Partij van de Arbeid: 1 zetel
DNA: 2 zetels	SPA: 1 zetel

In zetelaantallen uitgedrukt hebben gob, GroenLinks en PVV en 50 plus als nieuwkomers in de raad gewonnen. D66 en de VVD zijn gelijk gebleven en alle overige partijen hebben 1 of meer zetels verloren.

Op basis van de uitslag van de verkiezingen heeft gob in de personen van Pieter Meekels en Paul Verjans het initiatief genomen voor de coalitievorming door alle partijen uit te nodigen voor een gesprek. Zij hebben op basis van die gesprekken verslag gedaan in een plenaire bijeenkomst op 5 april 2018. Zij stellen voor een informateur aan te trekken met als taak: *'Onderzoek te doen naar wat exact wordt bedoeld met de gewenste bestuurscultuur en de betekenis hiervan en voorts naar een zo breed mogelijke coalitie, gebaseerd op de gewenste bestuurscultuur en recht doende aan de verwoorde uitdagingen'*. Als informateur is Ad Lutters gevraagd die de opdracht aanvaard heeft.

II Beoordeling startsituatie

De informateur constateert bij zijn aantreden een sterk versnipperd landschap van 12 partijen, waarvan zeven met 1 of 2 zetels. Gob en CDA hebben samen hetzelfde aantal zetels (17), hoewel gob met 9 de grootste partij is geworden. Verder is er nog één partij met 4 en zijn er twee met 3 zetels. Formeren is primair kijken naar de uitkomst van de verkiezingen, naar winnaars en verliezers.

Reeds zeer snel na de start van zijn werkzaamheden constateerde de informateur dat GroenLinks, SP, DNA en Partij van de Arbeid een vernieuwingsblok hadden gevormd.

III Werkzaamheden informateur

De informateur is gestart met een gesprek met alle partijen afzonderlijk teneinde de opvattingen over twee punten te verkennen en al sprekende te verdiepen. Hij heeft alle partijen als agendapunten toegezonden:

- De gewenste bestuursstijl in Sittard-Geleen, zoals die voortvloeit uit het besluit van de gemeenteraad omtrent de verandering van zijn werkwijze; die gewenste stijl wordt aangelegd tegen de huidige praktijk van besturen, gericht op het aangeven van veranderingen.
- Zwaarwegende onderwerpen die na overeenstemming met betrekking tot de coalitie nog een rol kunnen gaan spelen bij de uiteindelijk te sluiten coalitieovereenkomst, mede op basis van de uitdagingen, als verwoord in de rapportage van de heer Meekels.

De gesprekken hebben plaatsgevonden op 8, 9 en 10 april jl. Op basis van de bevindingen en oordeelsvorming van de informateur hebben vervolgens parallel gesprekken plaatsgevonden, gericht op informatieverstrekking, afstemming ideeën, peiling mogelijkheden.

IV Bevindingen informateur

1. Bestuurscultuur / bestuursstijl

In de gesprekken is door alle partijen aangegeven wat de gewenste bestuursstijl is van de bestuurders in Sittard-Geleen. De vele typologieën zijn samen te vatten in de volgende 4 verzamelbegrippen:

- Gezamenlijkheid (vertrouwen, collegialiteit, samenwerking, delen, ondersteunen, geen solo tour, behulpzaam zijn en elkaar faciliteren, over je eigen schaduw heen springen, gunnen).
- Relatieopbouw (raadsbreed en burgergericht verbinden, dienend leiderschap, luistervaardigheid, compromisbereidheid, tot heroverwegen bereid, daadkracht en resultaatgerichtheid).
- Houding (flexibel, open, transparant, dynamisch, creatief, initiatiefrijk, enthousiast, respect, a-politiek opereren in het bestuur).
- Instrumenten moeten ondergeschikt zijn aan de doelen waarvoor ze worden ingezet. Van meerdere kanten wordt aangegeven dat het huidige college niet aan dit totaal profiel voldoet omdat vanuit een gesloten cultuur, weinig communicatief en star wordt geopereerd. Dit wordt nadrukkelijker en vaker gezegd van het CDA, een enkele maal ook van het gob.

2. Contourennotitie cultuuromslag

De informateur heeft ten aanzien van de alom bepleite cultuuromslag een contourennotitie cultuuromslag opgesteld, waarvan de basisgedachte in alle gesprekken is getoetst en nagenoeg unaniem is onderschreven. Dit document is als bijlage 1 toegevoegd en zal onderdeel gaan uitmaken van het coalitieakkoord. Het concept contourennotitie cultuuromslag is op 12 april jl. aan alle partijen ter informatie toegezonden.

3. De coalitevorming: verkenning van mogelijkheden

Bij de start van de gesprekken waren 5 coalitieopties in theorie mogelijk:

- Brede coalitie van gob, CDA, GroenLinks.
- Voortzetting huidige coalitie op basis gob / CDA / D66 met steun van VVD en zonder Partij van de Arbeid.
- Coalitie van gob en GroenLinks, versterkt met enkele kleinere partijen.
- Coalitie van CDA en GroenLinks versterkt met enkele kleinere partijen
- Coalitie van alle partijen minus gob en CDA.

Laatstgenoemde coalitie van 20 zetels is niet als zodanig met partijen besproken, omdat enkele partijen elkaar al hadden uitgesloten, waardoor de vereiste minimale meerderheid van 19 zetels niet bereikbaar was. Bovendien bestond er bij de informateur grote twijfel over de stabiliteit van een dergelijke coalitie, gebaseerd op 10 partijen.

De inhoud van de programma's en de uitlatingen over elkaars functioneren speelden daarbij een rol en niet in de laatste plaats de opdracht een brede coalitie te vormen.

De vanuit de verkiezingen en de opdracht meest gewenste coalitie is die van gob, CDA en GroenLinks. In de gesprekken bleek dat samenwerken met GroenLinks feitelijk inhoudt: samenwerken met GroenLinks, SP, DNA en Partij van de Arbeid. De 4 partijen hebben zich verbonden tot het vernieuwingsblok.

Die situatie leidde tot de volgende complicaties:

- De 4 partijen spraken alle uit niet met CDA te willen samenwerken op basis van de wijze van opereren van die partij de afgelopen 4 jaar. Het feit dat het CDA zich voor verandering heeft uitgesproken en de contourennotitie als leidraad van beleid en opereren wil nemen, leidt bij het vernieuwingsblok niet tot de conclusie dat met het CDA gesproken moet worden, eventueel samengewerkt.
- Op het vernieuwingsblok werd kritisch gereageerd omdat ze niet alleen leidde tot samenwerking, waar uiteraard niets mis mee is, maar ook tot claims ten aanzien van deelname aan het college van de partijen die stemmen hadden verloren.

Op 12 april jl. is in een overleg van gob en vernieuwingsblok een laatste poging gedaan om het CDA en het vernieuwingsblok in gesprek te brengen. Het CDA stemde daarmee in, het vernieuwingsblok niet.

Dit diverse malen 'nee tegen het CDA' en gevoelens van ongenoegen tegen het binnenhalen van verliezende partijen in het algemeen en via deze constructie in het bijzonder maakte het alternatief gob, CDA en GroenLinks onmogelijk. Die stellingname maakte ook het alternatief CDA – vernieuwingsblok onmogelijk. Verder kwam daardoor het alternatief gob, GroenLinks en 3 partijen DNA, SP, Partij van de Arbeid onder druk te staan.

In voornoemd overleg van 12 april jl. van gob en vernieuwingsblok zijn enkele bij het vernieuwingsblok levende opvattingen van vormgeving van een coalitie van het blok met het gob uitgewisseld, inhoudend:

- Het betreft een coalitie van 6 partijen, die nog verdere steun behoeft.
- Inhoudelijke programmatische besprekingen kunnen thematisch plaatsvinden, waarbij per thema niet alle partijen aan tafel behoeven te zitten.
- In raadsdebatten kunnen een of twee personen namens het gehele blok het woord voeren.
- Het vernieuwingsblok claimt 2 ½ Fte wethouder, verdeeld als volgt: GroenLinks 1, SP ¾ en DNA ¾.

Het gob zal dan eenzelfde aantal zetels vragen.

Gesproken moet nog worden met kleine partijen voor een meerderheidscoalitie.

4. Afweging openstaande opties

Gob en CDA

Gob en CDA hebben in het kader van deze informatie gereflecteerd op hun onderlinge samenwerking en deze herijkt mede vanuit de ook bij hen levende wens tot verandering van de bestuurscultuur. Een aantal dossiers dat ook om financiële redenen heroverweging behoeven, zal ook vanuit die reflectie opnieuw bezien worden. Beide partijen geven aan graag met GroenLinks een brede coalitie te vormen, dit niet alleen omdat GroenLinks gewonnen heeft, maar ook omdat zij het gedachtegoed van GroenLinks ook graag in het collegeprogramma verankerd zien, inclusief de wens de bestuursstijl aan te passen. Zij betreuren dan ook dat GroenLinks en de partijen waaraan GroenLinks zich heeft verbonden, pertinent weigeren met het CDA een coalitie te vormen, zulks ondanks de door gob en CDA uitgesproken gewenste verbreding en verandering van bestuursstijl. Deze benadering leidt ertoe dat de samenwerking gob en CDA met enkele kleinere fracties nog op tafel ligt.

Gob en vernieuwingsblok

Een tweede reële mogelijkheid is het samengaan van gob en vernieuwingsblok. Het gob aanvaardt in dit alternatief het vernieuwingsblok als partner, hoewel de vier partijen samen 2 zetels hebben verloren. De daaruit voortvloeiende zetelclaim zal aan de gob-zijde tot een gelijke personele claim moeten leiden. Duidelijk is dat deze coalitie qua personen en programma vernieuwend is en ook dat imago heeft.

5. Dilemma

Daarmee ligt een duivels dilemma ter tafel.

Óf voortbouwen op bestaande ervaren fracties / partijen, die uitspreken vernieuwend te werken en dat in programma en personele bezetting ook doen blijken.

Óf kiezen voor nieuwe partijen, met een nieuwe stijl en inhoud, maar die zich nog moeten bewijzen.

Het dilemma is besproken met opdrachtgever gob, die de inspanningen van de informateur, om te gaan voor een brede coalitie, tot uitgangspunt blijft nemen.

V Uitdagingen

De heren Meekels en Verjans hebben in de eerste ronde als inhoudelijke thema's geïnventariseerd: bestuursstijl, financiën, communicatiestrategie één Sittard-Geleen, basisvoorziening en leefbaarheid en een opsomming van overige in de gesprekken genoemde punten.

- Bestuursstijl: zie de onderdelen IV, 1 en 2.
- Financiën: Het algemene geluid is dat de financiën op orde moet worden gemaakt. Van meerdere kanten wordt aangedrongen op meer informatie en eventueel doorlichting van de financiële situatie door een externe. Bij het zoeken naar de oplossingen wordt door de meeste partijen gezegd dat een verhoging van de belastingen niet aan de orde mag zijn en dat in het kader van de te zoeken oplossing ook een heroverweging van de reeds genomen besluiten aan de orde kan zijn.
- Communicatiestrategie één Sittard-Geleen: Het gevoel is algemeen dat Sittard-Geleen meer aandacht moet besteden aan communicatie met haar inwoners zodat burgers veel exacter op de hoogte zijn van de ontwikkelingen. Dat geldt zowel voor de grote thema's als Chemelot, VDL, logistiek als ontwikkelingen die zich binnen de kernen van de gemeente afspelen. De bekendheid van Sittard-Geleen naar buiten vereist meer aandacht in een nader te kiezen vorm.
- Basisvoorziening en leefbaarheid: De idee om de basisvoorziening in de kleine kernen mede met behulp van de burgers, wellicht met een eigen budget, in te vullen, wordt algemeen onderschreven. Daarnaast wordt door meerdere partijen nog een speerpunt van beleid genoemd waarbij het woord onbespreekbaar op breekpunt niet valt, hoewel heroverweging van genomen besluiten, hoezeer wellicht ook noodzakelijk vanuit financieel perspectief, wel vragen en spanning oproept.

VI Programma op hoofdlijnen

Met iedere partij is verder besproken de opzet van het op te stellen coalitieakkoord. Algemeen wordt gepleit voor een programma op hoofdlijnen, uitmondend in een beperkt aantal actiepunten waardoor ruimte wordt gecreëerd voor het volgen van ontwikkelingen en het aanpassen van het programma op veranderingen in de maatschappij.

VII Advies

Twee scenario's liggen op tafel die naar het oordeel van de informateur beide realiseerbaar zijn. De vanuit de verkiezingen naar voren komende mogelijkheid van een brede coalitie is gebleken niet realiseerbaar te zijn door de opstelling van het vernieuwingsblok. Het is nu aan het gob om een keuze te maken tussen beide scenario's. Bij het bepalen van die keuze moet mede worden betrokken de steun van enkele kleinere partijen die nodig is om tot een meerderheidscoalitie te komen. De informateur roept het gob op in deze stelling te nemen op basis van dit advies.

VIII Vervolg

Vervolgstappen hangen samen met de keuze van het gob. De informateur bereidt momenteel een overzicht van de te benoemen thema's voor op basis van de partijprogramma's, zodat na de keuze de vervolgstappen gezet kunnen worden.

Sittard-Geleen, 19 april 2018

Ad Lutters, informateur

Bijlage 1

Concept als onderdeel op te stellen coalitie-akkoord

Contourennotitie bestuursstijl gemeente Sittard-Geleen

Als onderdeel van de rapportage van de informateur Ad Lutters

Intro

Uit de gesprekken die de partijleider van GOB heeft gevoerd met de 11 partijen die gekozen zijn in de gemeenteraad van Sittard-Geleen komt als rode draad naar voren dat de nieuwe coalitie en het nieuwe coalitieprogramma een veranderde bestuursstijl moeten uitdragen.

Deze notitie beoogt de contouren van zo'n nieuwe stijl aan te geven als basis voor een akkoord binnen de te vormen coalitie. Na de start van het nieuw college zal die notitie door deskundigen worden uitgewerkt en geoperationaliseerd op alle niveaus van de organisatie. Die intentie is bevestigd in 11 van de 12 gesprekken die de informateur op 9, 10 en 11 april heeft gevoerd.

Elementen van een vorm te geven bestuursstijl / -cultuur

Besturen vanuit de basis

1. De raad verandert zijn manier van werken

De basis van de in te zetten verandering wordt gevormd door een besluit van de raad om door op een andere wijze te gaan functioneren. Daartoe is door de raad een nieuw reglement van orde vastgesteld, gebaseerd op de gedachte dat de raad een verbinding zoekt met inwoners en organisaties in de stad. De nieuwe aanpak geeft meer ruimte voor participatie waardoor accenten liggen op ontmoeting en uitwisseling van informatie.

De verandering in bestuursstijl betreft de positie van de raad als leidend en de vroege en veelvuldige rol van de burger.

De raad neemt punten in behandeling op voorstel college en op eigen initiatief. De nieuwe cultuur houdt in dat het college dat voorbereidende werk doet vanuit het besef dat het de raad is die besluit. Omdat de raad bij het vaststellen van kaders meer naar de burger wil luisteren, vanaf het begin van een idee tot aan het einde, is het ook nodig dat de voorstellen van het college al doordrenkt zijn van "das Volksempfinden", van wat burgers bezig houdt en vinden. De verschillende manieren van betrokken worden (er bij zijn, inspreken/het woord voeren, moties aan de man brengen) betekent voor de cultuur ook dat het een proces is waaraan allen deelnemen en waar geen blokkades op voorhand liggen. Dat proces wordt getypeerd door termen als open, compromisbereid, en is dus wars van doordrukken, achterkamertjes, op de man en de macht spelen.

Voor het college betekent die verandering meer dan er kennis van nemen en op de voet van voorstel doen, verdedigen en beslissen op grond van de meerderheid. De raad verwacht van het college voorstellen die in open overleg, met inbreng van de burgers zijn opgesteld. Deze houding is er niet alleen bij het voorbereidend werk voor de raad, maar ook bij het uitvoeren van raadsbesluiten en het besturen van de stad.

2. De burgerparticipatie wordt in steeds ruimhartiger vorm ingevoerd

De benadering van de raad sluit aan bij het door het college gestarte project om de inbreng van inwoners te verbeteren (burgerparticipatie). Daarnaast wordt door inwoners nagedacht over de wijze waarop de betrokkenheid bij besluitvorming door de raad kan worden geïntensiveerd en

gestructureerd. In de gemeente Sittard-Geleen zijn meerdere inwonersinitiatieven ontwikkeld en is de participatie van inwoners veel adequater opgepakt in de afgelopen jaren.

De burgerbetrokkenheid krijgt enerzijds vorm vanuit de bewoners zelf, daarin gestimuleerd door de gemeente en op initiatief van de gemeente. Door de bewoners zijn onder meer de volgende initiatieven ontwikkeld:

- Holtum 2.0 (doorontwikkeling van buurtplatform).
- Buurtvereniging Graetheide (versterken van de gemeenschap van Graetheide onder het motto 'Baeter Buurten').
- Burgerkracht Sittard-Oost.
- Samenwerkende wijkplatforms in Geleen.
- Whatsappgroepen buurtpreventie.

Op initiatief van de gemeente zijn onder meer de volgende projecten ontwikkeld:

- De Tuinman van Sittard-Geleen.
- Organisatie van Spil in de Wijk, werkconferentie in samenwerking met Limburgse gemeenten en provincie Limburg.
- Doorontwikkeling wijkgericht werken; wijkgericht inzet van medewerkers sociaal domein en de BOA's.
- Afvalconferentie naar aanleiding van afvaldumping in de openbare ruimte.

3. Het college

De ontwikkelingen die bij raad en bevolking zichtbaar zijn worden in het coalitieakkoord ook ingevuld voor het college. De omkering bij raad en burgers heeft gevolgen voor de cultuur, omgangsvormen, bestuursstijl college van Burgemeester en Wethouders.

Uit de nadere gesprekken die de informateur daarover gevoerd heeft met partijen wordt die roep naar een nieuwe stijl ingevuld door begrippen als 'open, transparant, collegiaal, argumenteren op inhoud niet op macht, waarmaken toezeggingen en andere'.

De cultuurelementen betreffen zowel elementen van organisatie en proces, type management, houding, omgang met elkaar en aansluiten bij maatschappelijke ontwikkelingen.

Uitwerking

- Programmatisch werken en het besluitvormingsproces van het college zijn twee genoemde essentiële punten. Programmatisch werken vertroebelt in de praktijk verhoudingen, transparante processen en onderlinge communicatie.
Het besluitvormingsproces van het college is in alle drie de fases (voorbereiding, besluitvorming en uitvoering) ondoorzichtig. Dat komt onder meer doordat de gemaakte procesafspraken voor de collegeagenda niet worden nageleefd, maar ook omdat de voorbereiding onvoldoende gezamenlijk en transparant geschiedt.
- Het dagelijks bestuur van de gemeente is collegiaal bestuur. A-politiek van karakter, open en communicatief. Ieder staat voor elkaar, ondersteunt elkaar en informeert elkaar waar mogelijk en nodig. Hierin passen geen 'spelletjes', dubbele agenda, last minute interventies en manipulatief bedrag bij processen. Bestuurders zijn op de burgers gericht, ondersteunen de raad en richten processen in.
- Duidelijk is dat die door partijen verwoorde verandering wordt ingegeven door de maatschappelijke realiteit dat besturen meer vanuit de basis, vanuit de burgers dus, moet plaatsvinden. Dat vertaalt zich vervolgens niet alleen in de wijze waarop beleid wordt geformuleerd en uitgevoerd, maar ook in de processen en in de houding die van raadsleden en collegeleden wordt verwacht. Het spreekt vanzelf dat de manier waarop de bestuursorganen opereren moet worden ondersteund door een op participatie gericht ambtelijk apparaat.

- Het besluit van de raad en de in de maatschappij opgepikte tendensen leiden op het niveau van het college er toe dat een aanpassing zich ook laat vertalen in aandacht, persoonlijke inzet, werkwijze en ontvankelijkheid. Meer in concreto zal dat zich moeten vertalen in aandacht voor deze benadering in het college, meer openheid over datgene wat speelt in de fase van ontwikkeling van plannen tussen collegeleden. Het spreekt vanzelf dat de ambtelijke organisatie deze werkwijze moet ondersteunen door een - vanuit de burger te denken - opstellen van uitvoering van beleid. En daarnaast moet er aandacht zijn voor de procesinvulling vanuit de basis. Vertaald naar de personen betekent dat meer attentie vanuit de voorzitter van het college voor dat aspect van gemeentelijk besturen en een profiel van de wethouders dat deze benadering uitstraalt en praktiseert.

4. De procedure

Een nieuwe cultuur komt niet tot stand met afspraken alleen. Noodzakelijk is dat hetgeen afgesproken wordt niet alleen wordt gevolgd, maar ook wordt verantwoord en dat controle wordt geregeld.

Onderdeel van deze contourennota is dan ook de afspraak dat het nieuwe college in zijn eerste vergadering besluit een externe deskundige aan te trekken om deze nota te optimaliseren en te operationaliseren. Instrumenten die het mogelijk maken de gemaakte afspraken te volgen en te verantwoorden worden ingezet.

De burgemeester krijgt in de bewaking van dat proces een cruciale rol omdat op grond van het door de externe deskundige te geven advies de inrichting van de collegevergadering wekelijks aan deze cultuuromslag aandacht besteedt.

Tot slot: het proces wordt geëvalueerd in het eerste kwartaal van 2019 op basis van de tussentijdse rapportages gedurende het proces.

Ad Lutters,
Sittard-Geleen, 13 april 2018.